

***Dynamiczny charakter norm odnoszących się do Synodu Biskupów.
Na kanwie pięćdziesięciolecia „Motu Proprio” Pawła VI Apostolica sollicitudo***

Synod biskupów, jako zebranie wiernych w swej obecnej szacie jest instytucją nową w Kościele łacińskim. Został powołany do życia w wyniku obrad Soboru Watykańskiego II przez Pawła VI w „Motu Proprio” *Apostolica sollicitudo* z dnia 15 września 1965 roku. Obowiązujący w Kościele łacińskim *Kodeks prawa kanonicznego* z 1983 roku w kan. 342-348 zawiera podstawową dyscyplinę prawną dotyczącą Synodu Biskupów, a aktualny szczegółowy regulamin Synodu zamieszczony jest w *Ordo Synodi Episcoporum* z 2006 roku oraz w załączonym do niego aneksie *Modo procedendi in circulis minoribus*.

W *Kodeksie prawa kanonicznego* czytamy, że Synod jest zwołaniem „biskupów wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach, ażeby pobudzać ścisłą łączność między biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż biskupowi Rzymu świadczyć pomoc swoją radą, w celu zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów, a także zachowania i umacniania dyscypliny kościelnej i rozwiązania problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie”¹.

W niniejszym tekście zamierzam zatrzymać się krótko na samej instytucji synodalnej w Kościele katolickim, przywołując moment jej powstania, aby przejść następnie do przypomnienia rzymskich uroczystości związanych z jej pięćdziesiątą rocznicą. W dalszej części tekstu omówię ogólnie seminarium naukowe zorganizowane przez Sekretariat Generalny Synodu, aby dosłownie dotknąć tylko tekstu Konstytucji papieża Franciszka, którą odnawiał instytucją Synodu biskupów, a która – jak należy sądzić – była jednym z najważniejszych owoców rzymskiej sesji naukowej.

Ustanowienie Synodu biskupów

15 września 1965 roku, prawie trzy miesiące przed zakończeniem Soboru Watykańskiego II (8 grudnia 1965), papież Paweł VI opublikował „Motu Proprio” *Apostolica sollicitudo*, na mocy którego powoływał do życia instytucję Synodu Biskupów, instytucję o charakterze doradczym w Kościele katolickim. Jego członkami są przedstawiciele Episkopatów z różnych regionów świata oraz osoby zaproszone. Zadaniem Synodu Biskupów jest rozpatrywanie różnych ważnych kwestii i

¹ *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 432.

wysuwanie propozycji ich rozwiązania, jednak nie ich definitywne rozstrzygnięcie, chyba że zostanie do tego uprawniony przez samego papieża, który ma głos decydujący. Synod posiada własne struktury organizacyjne, takie jak Sekretariat Generalny. Pierwszym Sekretarzem Generalnym Synodu Biskupów był kard. Władysław Rubin (1967-1979).

W „*Motu Proprio*” pisał św. Paweł VI: „Apostolska troska, z jaką śledząc uważnie znaki czasów, staramy się dostosować metody apostolatu do wzrastających wymagań naszych dni i zmieniających się warunków społecznych, przynagla Nas, abyśmy bardziej ściśłą więzią umocnili naszą łączność z Biskupami, "których Duch Święty ustanowił... aby kierowali Kościołem Bożym" (Dz 20, 28). Skłania Nas do tego nie tylko szacunek, uznanie i uczucia wdzięczności, którymi słusznie otaczamy wszystkich Czcigodnych Braci w Biskupstwie, lecz także włożony na Nas ciężar powszechnego Pasterza, przez który to urząd jesteśmy zobowiązani prowadzić Lud Boży do wieczystej owczarni. We współczesnym bowiem czasie, wzburzonym wprowadzie i pełnym kryzysów, lecz jednocześnie otwartym na zbawienne technienia niebieskiej łaski, w codziennym naszym doświadczeniu przekonujemy się, jak wiele znaczy dla naszego apostolskiego urzędu ten kontakt z Pasterzami, który przeto zamierzamy wszelkimi siłami rozwijać i popierać, "aby Nam - jak to gdzie indziej stwierdziliśmy - nie zabrakło pociechy z ich obecności, wsparcia ich roztropnością i doświadczeniem, pokrzepienia ich radą, umocnienia ich powagą"².

Dlatego było rzeczą zrozumiałą, że zwłaszcza podczas obrad Soboru Watykańskiego II, utkwilo głęboko w Naszym sercu przekonanie o wadze i potrzebie coraz szerszego korzystania ze współpracy Biskupów dla dobra powszechnego Kościoła. Owszem, Sobór stał się nawet przyczyną powzięcia przez Nas postanowienia, aby powołać na sposób stały specjalną Radę Biskupów, kierując się przy tym tą myślą, ażeby również po zakończeniu Soboru starała się ona przekazać chrześcijańskiemu ludowi owe obfite dobrodziejstwa jakie pomyślnie wypłynęły w czasie Soboru z Naszej ścisłej łączności z Biskupami.

Teraz zaś, gdy zbliża się ku końcowi Sobór Watykański II uważamy, że nadszedł odpowiedni czas do zrealizowania już przedtem powziętego postanowienia. Czynimy to tym chętniej, ponieważ wiemy, że Biskupi katoliccy wyraźnie sprzyjają temu Naszemu postanowieniu, jak o tym wiadomo z głosu wielu świętych Pasterzy, wyrażonych na Soborze Powszechnym.

Zważywszy przeto wszystko dokładnie - jako dowód Naszego uznania i szacunku względem wszystkich Biskupów katolickich, jak również, ażeby dać im możliwość w sposób bardziej widoczny i skuteczny uczestniczenia w Naszej trosce o Kościół powszechny - z własnej woli, jako też Naszą apostolską powagą erygujemy i ustanawiamy w Wiecznym Mieście stałą Radę Biskupów,

² *Alocutio ad Patres Conciliares habita*, III exacta Oecum. Synodi sessione; AAS 1964 1011.

podlegającą wprost i bezpośrednio Naszej władzy, którą nazywamy imieniem własnym SYNODEM BISKUPÓW”³.

Watykańskie uroczystości 50-lecia ustanowienia Synodu biskupów

W sobotę 17 października w watykańskiej Auli Pawła VI odbyła się uroczystość upamiętniająca 50. rocznicę ustanowienia przez papieża Pawła VI Synodu Biskupów. Wzięli w niej udział głównie ojcowie synodalni, bratni delegaci, audytorzy, uczestniczący w XIV Zwyczajnym Zgromadzeniu Ogólnym Synodu Biskupów poświęconym rodzinie, oraz członkowie korpusu dyplomatycznego przy Stolicy Apostolskiej. Papieża Franciszka powitali sekretarz generalny Synodu kard. Lorenzo Baldisseri i podsekretarz bp Fabio Fabene, relator generalny kard. Péter Erdő, sekretarz specjalny abp Bruno Forte oraz czterej przewodniczący delegowani - kardynałowie André Vingt-Trois, Luis Antonio G. Tagle, Raymundo Damasceno Assis i Wilfrid Fox Napier oraz metropolita wiedeński kard. Christoph Schönborn. Ojciec Święty rozpoczął uroczystość modlitwą za rodziny, po czym głos zabrał kard. Baldisseri i został wyświetlony film dokumentalny, poświęcony 50-letniej historii Synodu, od jego ustanowienia w 1965 r. do obecnego zgromadzenia włącznie. Następnie przemówienie wygłosił kard. Schönborn. Po nim relacje dotyczące pięciu kontynentów złożyli kard. Vincent Gerald Nichols, bp Mathieu Madega Lebouakehan, kard. Ricardo Ezzati Andrello, patriarcha Louis Raphaël I Sako i kard. Soane Patita Pains Mafi. Na zakończenie przemówienie wygłosił Papież Franciszek⁴.

W swoim przemówieniu Franciszek powiedział m.in.:

„Kościół synodalny to Kościół, który słucha, ze świadomością, że słuchać «to coś więcej niż słyszeć»⁵. Jest to wzajemne słuchanie, przez które każdy może się czegoś nauczyć. Lud wierny, kolegium biskupów, Biskup Rzymu: jeden wysłuchuje innych; a wszyscy wsłuchują się w Ducha Świętego, «Ducha Prawdy» (J 14, 17), aby poznać to, co On «mówi (...) do Kościołów» (Ap 2, 7). Synod Biskupów jest punktem zbieżnym tej dynamiki słuchania, odbywającego się na wszystkich poziomach życia Kościoła. Droga synodalna zaczyna się od słuchania ludu, który «uczestniczy także w prorockiej funkcji Chrystusa»⁶, w myśl zasady bliskiej Kościołowi pierwszego tysiąclecia: *«Quod omnes tangit ab omnibus tractari debet»*. Dalej droga Synodu prowadzi przez słuchanie pasterzy. Za pośrednictwem ojców synodalnych biskupi działają jako autentyczni stróże, interpretatorzy i świadkowie wiary całego Kościoła, którą powinni umieć z rozwagą odróżniać od

³ Paweł VI, *List “Motu Proprio” Apostolica Sollicitudo*, [w:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/motu/apostolica_sollicitudo_15091965.html (wejście, 2.09.2020).

⁴ „Synodalność” konstytutywnym wymiarem Kościoła, [w:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html (wejście, 4.09.2020).

⁵ Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 171.

⁶ Powszechny Sobór Watykański II, Konst. dogm. *Lumen gentium*, 12.

często zmieniających się nurtów opinii publicznej. W przeddzień Synodu ubiegłorocznego powiedziałem: «Dla ojców synodalnych prośmy Ducha Świętego przede wszystkim o dar *słuchania*: słuchania Boga, aż po usłyszenie z Nim krzyku ludu; słuchania ludu, aż po odkrycie w nim tego, do czego wzywa nas Bóg»⁷. Wreszcie, kulminacją drogi synodalnej jest słuchanie Biskupa Rzymu, powołanego do wypowiedziania się jako «Pasterz i Nauczyciel wszystkich chrześcijan»⁸ - nie w oparciu o swoje osobiste przekonania, ale jako najwyższy świadek *fides totius Ecclesiae*, będący «gwarantem posłuszeństwa i zgodności Kościoła z wolą Boga, Ewangelią Chrystusa i Tradycją Kościoła»»⁹.

Treści, które pojawiły się w przemówieniu Franciszka podczas obchodów 50. lecia instytucji synodalnej zostały pogłębione podczas sesji naukowej, zorganizowanej kilka miesięcy później.

Seminarium naukowe na temat Synodu biskupów

W pięćdziesiątą rocznicę „*Motu Proprio*” Pawła VI Sekretariat Generalny Synodu Biskupów, w osobie kard. Lorenzo Baldisseri (od 2013), zorganizował międzynarodową sesję naukową na temat Synodu Biskupów. Otrzymała się ona w Rzymie, w dniach 6-9 lutego 2016 roku. Sekretariat Generalny, organizator sympozjum, nazwanego również *Seminario*, zaprosił naukowców z różnych części świata, w sumie 45¹⁰. Kilka miesięcy później Libreria Editrice Vaticana, czyli wydawnictwo Stolicy Apostolskiej opublikowała materiały, noszące tytuł *A cinquant'anni dall'Apostolica sollicitudo. Il Sinodo dei Vescovi al. servizio di una Chiesa sinodale*¹¹.

Seminarium naukowe podzielone zostało na trzy działy. Pierwszy z nich nosił tytuł: *Synodalność jako konstytutywny wymiar Kościoła*; drugi dział omawiał: *Podmioty synodalności: lud Boży, kolegium biskupów, biskup Rzymu*, z kolei w trzeciej części rozważana kwestię: *Realizacji synodalności: poziomy, sposoby, miejsca*. Każdy z działów posiadał dwie sesje, a każda prawie sesja składała się z wykładu podstawowego (*relazione*), komunikacji i następującej po nich dyskusji uczestników sympozjum. Prelegentami wykładów podstawowych byli: prof. Klaus Schatz sj, profesor emerytowany historii Kościoła w *Hochschule Sankt Georgen* (Frankfurt nad Menem), od

⁷ Franciszek, *homilia podczas czuwania modlitewnego w ramach przygotowania do Synodu poświęconego rodzinie*, 4 października 2014 r.; w: „wyd. polskie, n.10/2014, s. 7.

⁸ Powszechny Sobór Watykański I, Konst. dogm. *Pastor Aeternus*, 18 lipca 1870 r., rozdz. IV; w: Denz. 3074. Por. także Kodeks Prawa Kanonicznego, kan. 749, § 1.

⁹ Franciszek, *przemówienie na zakończenie III Nadzwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, 18 października 2014 r.; w: „wyd. polskie, n. 11/2014, s. 21.

¹⁰ Członkami Seminarium byli wyłącznie naukowcy zaproszeni imienne przez Sekretariat Synodu Biskupów. Byłem jedynym polskim uczestnikiem tego wydarzenia.

¹¹ *A cinquant'anni dall'Apostolica sollicitudo. Il Sinodo dei Vescovi al. servizio di una Chiesa sinodale*. Atti del Seminario di studio organizzato dalla Segreteria generale del Sinodo dei Vescovi (Città del Vaticano, 6-9 febbraio 2016), Libreria Editrice Vaticana 2016, stron 430.

wielu zajmujący się problematyką synodalności; bp Dimitrios Salachas, biskup tytularny Grazianopoli, emerytowany egzarcha apostolski dla katolików rytu bizantyjskiego przebywających w Grecji w latach 2008-2016; Dario Vitali, profesor teologii dogmatycznej na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim; Paolo Gherri, prof. prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie Laterańskim; Joseph A. Komonchak, profesor emerytowany teologii i studiów nad religią *Catholic University of America* (Waszyngton D.C.). Wśród prelegentów komunikacji byli: Angelo Maffei, profesor teologii historii na Wydziale Teologicznym Italii Północnej (Mediolan); Giuseppe Bonfate, profesor teologii dogmatycznej na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim; Alphonse Borras, profesor prawa kanonicznego na *Université Catholique de Louvain* (Louvain-La-Neuve); bp Fabio Fabene, bp tytularny Acquapendente, podsekretarz Synodu Biskupów; Giacomo Incitti, profesor prawa kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu Urbaniana.

Wykład wprowadzający na temat fundamentów biblijnych synodalności wygłosił kard. Gianfranco Ravasi, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Kultury. Pozostałe tematy podejmowały następujące kwestie:

- *Zagadnienie synodalności w historii Kościoła* (Klaus Schatz SJ);
- *Synodalność w Kodeksie Prawa Kanonicznego dla Kościołów Wschodnich i porównanie go z Kodeksem Prawa Kanonicznego dla Kościoła zachodniego* (Bp Dimitrios Salachas);
- *Synodalność jako szansa ekumeniczna* (Angelo Maffei);
- *Podmioty synodalności w świetle eklezjologii Soboru Watykańskiego II* (Dario Vitali);
- *Elementy synodalności w doświadczeniu Zebrań synodalnych* (Giuseppe Bonfate);
- *Ewolucja norm kanonicznych odnośnie do Synodu Biskupów* (Paolo Gherri);
- *Instytucje pośrednie synodalności* (Alphonse Borras);
- *Bieżąca odnowa metodologii synodalnej* (Manuel Jesus Arroba Conde CMF);
- *W perspektywie reformy Ordo Synodi episcoporum* (Fabio Fabene);
- *Perspektywy teologiczne realizacji synodalności* (Joseph A. Komonchak);
- *Perspektywy prawne realizacji synodalności* (Giacomo Incitti).

Publikacja materiałów z rzymskiego Seminarium obejmowała dodatkowe kwestie. Należały do nich:

- *Synodalność w świetle „De Ecclesiae” Mt 18,15-17 i Synodalność w prawie Kościoła starożytnego* (Orazio Condorelli, profesor prawa kanonicznego na Uniwersytecie w Katanii);
- *Synod biskupów w Kościele communio Ecclesiarum* (Joseph Famerée);
- *Możliwy rozwój synodalności: propozycje wschodnie* (Péter Szabò, profesor prawa kanonicznego na Uniwersytecie Katolickich w Budapeszcie);

- *Natura synodalna Kościoła i funkcjonowanie Synodu biskupów* (Benoît-Dominique de La Soujeole OP, wykładowca teologii dogmatycznej na Uniwersytecie we Fryburgu, Szwajcaria);
- *Współodpowiedzialność ochrzczonych i prymat duszpasterski biskupa Rzymu* (Georges Ruysen SJ, profesor prawa kanonicznego w Papieskim Instytucie Orientalnym, Rzym);
- *Instytucja podejmująca decyzje wewnątrz procesów synodalnych* (Adolfo Longhitano, profesor prawa kanonicznego w Instytucie Teologicznym św. Pawła, Katania);
- *Pierwszy poziom synodalności i wsłuchiwanie się w głos wiernych świeckich* (Luís Clavell, profesor filozofii na Papieskim Uniwersytecie Santa Croce, Rzym);
- *Sugestie w kontekście mającej nastąpić reformy Synodu biskupów* (Roberto Repole, wykładowca teologii dogmatycznej na Wydziale Teologicznym Italii Północnej, Turyn);
- *Myśli na temat Synodu biskupów* (Antonio Viana, wykładowca prawa kanonicznego na Uniwersytecie Navarra, Pamplona);
- *Synodalność i posługa „radzenia” w Kościele* (Salvador Pié-Ninot, wykładowca teologii fundamentalnej na Wydziale Teologicznym Catalunya, Barcelona);
- *Synodalność w kościele lokalnym* (José San José Prisco, wykładowca prawa kanonicznego na Papieskim Uniwersytecie w Salamance).

W trakcie czterodniowego Seminarium obejmowały szeroki wachlarz kwestii, zarówno natury historycznej, prawnej jak i teologicznej, związanej z naturą, rozwojem i funkcjonowaniem Synodu biskupów. Nie omieszkało wskazywać również na kierunku dalszego rozwoju instytucji synodalnej w Kościele katolickim i możliwej (czy też koniecznej) reformie jej dotychczasowych norm.

Prace Seminarium zakończył kard. Lorenzo Baldisseri, aktualny sekretarz generalny Synodu Biskupów. Jako ważne elementy synodu wskazał on następujące tematy: odkrycie czy też dowartościowanie podmiotowości ludu Bożego i silnego związku każdego biskupa z własnym Kościołem lokalnym i zarazem powszechnym. Tego rodzaju relacja wymaga odkrycia i pogłębienia już nie tylko relacji między dwoma podmiotami, jak było dotychczas, czyli relacji między biskupem Rzymu i episkopatem katolickim), ale relacji potrójnej, czyli takiej, która obejmuje następcę Piotra, następców apostołów i zarazem lud wierny (*universitas fidelium*). Chodzi więc o teologiczne poszerzenie refleksji o synodzie nie tylko w świetle rozdz. III Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* (*O hierarchicznym ustroju Kościoła a w szczególności o episkopacie*), ale także w kontekście teologii rozdz. II o ludzie Bożym. To z kolei, jakby w sposób naturalny, rodziło potrzebę pogłębienia trzech fundamentalnych etapów procesu synodalnego, a

mianowicie: fazy przygotowawczej, fazy drugiej, jaką jest celebrowanie synodu i fazy trzeciej, czyli aktualizacji tego wskazań, wszystkie trzy uznane, jako elementy/etapy jednego i tego samego procesu synodalnego. Każda z trzech faz – jak wskazywał kard. Baldisseri – posiada swoją własną specyfikę, wartość i rolę do spełnienia.

Nowa Konstytucja apostolska o Synodzie

Można przypuszczać, że wiele z dyskusji, jaka miała miejsce podczas rzymskiego Seminarium naukowego, znalazło się w Konstytucji apostolskiej papieża Franciszka *Episcopalis Communio* o Synodzie Biskupów, opublikowanej 15 września 2018 roku.

Papież powracał w niej do „Motu Proprio” Pawła VI *Apostolica sollicitudo*, podkreślając wagę tego dokumentu, jego ciągłą aktualność. Pisał bowiem: „Wspólnota biskupów (*Episcopalis communio*), z Piotrem i pod Piotrem ukazuje się szczególnie przez Synod Biskupów, ustanowiony przez papieża Pawła VI, w dniu 15 września 1965 r., który należy do najcenniejszego dziedzictwa Soboru Watykańskiego II¹². Od tej pory Synod, nowy w swojej instytucji, ale starożytny w swojej inspiracji, zapewnia Biskupowi Rzymskiemu efektywną współpracę, w ustalony przez niego sposób, w najważniejszych kwestiach, czyli takich, które wymagają szczególnej wiedzy i roztropności dla dobra całego Kościoła. Zatem Synod Biskupów „podejmujący zadania całego episkopatu katolickiego, oznacza zarazem, że wszyscy biskupi we wspólnocie hierarchicznej uczestniczą w trosce o cały Kościół”¹³.

Papież zwracał uwagę, że historia Kościoła daje świadectwo o znaczeniu procesu konsultacyjnego, którego owocem jest lepsze, czyli głębsze poznanie problemów świata i Kościoła. Wynika z tego, że również podczas zgromadzeń synodalnych należy zwracać szczególną uwagę na konsultacje ze wszystkimi Kościołami partykularnymi. Winno dokonywać się to poprzez przedkładanie, poprzez Sekretariat Generalny Synodu, wszystkim wiernym tych kwestii, które będą podejmowane podczas prac zgromadzenia synodalnego. Papież Franciszek podkreślał w tekście w Konstytucji apostolskiej wagę *Sensus fidei* Ludu Bożego, w którego wsłuchując się, członkowie zgromadzenia winni przedstawiać „Biskupowi Rzymskiemu swoją opinię, aby mogła ona pomóc mu w jego posłudze Pasterza powszechnego Kościoła”¹⁴. I chociaż „Synod spełnia zwykle jedynie funkcję doradczą, nie umniejsza jego znaczenia. W Kościele bowiem celem każdego organu kolegialnego, doradczego czy z głosem decydującym, jest zawsze poszukiwanie prawdy lub

¹² Por. Sobór Watykański II, Dekr. *Christus Dominus* (28 października 1965), 5.

¹³ *Tamże*; por. Jan Paweł II, Posynodalna adhort. apost. *Pastores gregis* (16 października 2003), 58.

¹⁴ Franciszek, Konstytucja apostolska *Episcopalis communio*, Città del Vaticano 2018, [w:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/konstytucje/episcopalis_communio_15092018.html (wejście, 3.09.2020).

działanie dla dobra Kościoła. Natomiast odnośnie do weryfikacji samej wiary, *consensus Ecclesiae* nie jest wynikiem liczenia głosów, lecz owocem działania Ducha Świętego, będącego duszą jedyne Kościoła Chrystusowego”¹⁵. Wynika z tego, że jeśli głos Ojców synodalnych, „jest moralnie jednomyślny, posiada kościelny ciężar jakościowy, przekraczający czysto formalny wymiar głosu doradczego”¹⁶. Te oraz inne kwestie sprawiły, że papież Franciszek uznał proces synodalny za ważne i skuteczne narzędzie odnowy Kościoła i uświęcenia jego wiernych. Píše o tym w następujących słowach:

„W minionych latach stwierdziwszy skuteczność działań Synodu w obliczu problemów, które wymagają zgodnych i podejmowanych w odpowiednim momencie działań pasterzy Kościoła, wzrosło pragnienie, aby Synod stał się jeszcze bardziej szczególnym przejawem skutecznej realizacji troski episkopatu o wszystkie Kościoły. Już Jan Paweł II stwierdził: „być może, iż instrument ten będzie jeszcze można ulepszać. Być może, iż kolegialna odpowiedzialność pasterska jeszcze pełniej może się w Synodzie wyrażać”¹⁷.

5. Z tych powodów od samego początku mojej posługi Piotrowej, zwróciłem szczególną uwagę na Synod Biskupów, ufając, że „będzie się nadal rozwijał, aby jeszcze lepiej sprzyjać dialogowi i współpracy biskupów między sobą i z Biskupem Rzymu”¹⁸. Aby ożywić to dzieło odnowienia konieczne jest silne przekonanie, że wszyscy pasterze są ustanowieni, aby służyć świętemu Ludowi Bożemu, do którego sami należą, na mocy sakramentu Chrztu.

Z pewnością jest prawdą, jak uczy Sobór Watykański II, że „Biskupom nauczającym w komunii z Biskupem Rzymu należy się od wszystkich szacunek jako świadkom Boskiej i katolickiej prawdy; wierni zaś powinni zgadzać się ze zdaniem swojego biskupa w sprawach wiary i moralności, wyrażonym w imieniu Chrystusa, i trwać przy nim w religijnej uległości ducha”¹⁹. Ale równie prawdziwe jest to, że „życie Kościoła i życie w Kościele jest dla każdego biskupa warunkiem wypełniania misji nauczania”²⁰.

W ten sposób biskup jest zarówno nauczycielem, jak i uczniem. Jest nauczycielem, gdy obdarzony specjalną pomocą Ducha Świętego, przekazuje wiernym słowo prawdy w imieniu Chrystusa, głowy i pasterza. Ale jest także uczniem kiedy, wiedząc, że każdy ochrzczony został obdarzony Duchem Świętym, słucha głosu Chrystusa mówiącego przez cały Lud Boży, czyniąc go

¹⁵ Jan Paweł II, Posynodalna adhort. apost. *Pastores gregis*, 58.

¹⁶ Jan Paweł II, *Przemówienie do Rady Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów* (30 kwietnia 1983), w: Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI, 1, Poznań 1998, s. 525.

¹⁷ Jan Paweł II, *Homilia na zakończenie VI Zgromadzenia Ogólnego Zwyczajnego Synodu Biskupów* (29 października 1983), w: Jan Paweł II, *Nauczanie papieskie*, VI, 2, Poznań, 1999, s. 417.

¹⁸ Franciszek, *Przemówienie do członków XIII Rady Zwyczajnej Sekretariatu Generalnego Synodu Biskupów* (13 czerwca 2013), w: *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, n. 8-9 (355)/2013, s. 31.

¹⁹ Konst. dogm. *Lumen gentium*, 25.

²⁰ Jan Paweł II, Posynodalna adhort. apost. *Pastores gregis*, 28.

„nieomylnym in credendo”²¹. Istotnie „ogół wierzących, mających namaszczenie od Świętego (por. 1 J 2, 20.27), nie może zbłądzić w wierze i tę swoją szczególną właściwość ujawnia przez nadprzyrodzony zmysł wiary całego ludu, gdy «poczynając od biskupów aż po ostatniego z wiernych świeckich», ujawnia on swą powszechną zgodność w sprawach wiary i moralności”²². Dlatego biskup jest powołany, „aby wędrować z Ludem Bożym: iść na czele, wskazując szlak, wskazując drogę; iść pomiędzy, aby wzmacniać jedność; iść na końcu, zarówno po to, aby nikt nie został w tyle, ale przede wszystkim, aby iść za intuicją, z jaką Lud Boży szuka nowych dróg. Biskup, który żyje pośród wiernych, ma otwarte uszy, aby słuchać tego, «co mówi Duch do Kościołów» (Ap 2, 7), i «głosu owiec», również poprzez takie instytucje diecezjalne, które mają za zadanie doradzać biskupowi, prowadząc dialog szczery i konstruktywny”²³.

6. Także Synod Biskupów powinien stawać się coraz bardziej uprzywilejowanym narzędziem słuchania Ludu Bożego: „Dla ojców synodalnych prosimy Ducha Świętego przede wszystkim o dar słuchania: słuchania Boga, aż po usłyszenie z Nim krzyku ludu; słuchania ludu, aż po odkrycie w nim tego, do czego wzywa nas Bóg”²⁴.

Synod, chociaż w swym składzie kształtuje się zasadniczo jako organizm episkopalny, nie żyje jednak oddzielony od reszty wiernych. Wręcz przeciwnie, jest to odpowiednie narzędzie, aby dać głos całemu Ludowi Bożemu właśnie przez biskupów, ustanowionych przez Boga jako „autentyczni stróże, interpretatorzy i świadkowie wiary całego Kościoła”²⁵, ukazując się od jednego zgromadzenia do drugiego jako wymowny wyraz synodalności, będącej „konstytutywnym wymiarem Kościoła”²⁶.

Dlatego, jak powiedział Jan Paweł II, „każde Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów jest głębokim doświadczeniem eklesjalnym, choć jego formy proceduralne można wciąż udoskonalać. Biskupi zgromadzeni na Synodzie reprezentują przede wszystkim własne Kościoły, jednakże mają na uwadze również stanowisko Konferencji Episkopatów, przez które zostali wyznaczeni i których opinie odnośnie do omawianych kwestii przekazują. Wyrażają oni tym samym zdanie hierarchicznego ciała Kościoła i w pewnym sensie chrześcijańskiego ludu, którego są pasterzami”²⁷.

²¹ Franciszek, Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 119.

²² Konst. dogm. *Lumen gentium*, 12.

²³ *Discorso ai Partecipanti al Convegno per i nuovi Vescovi promosso dalla Congregazione per i Vescovi e dalla Congregazione per le Chiese Orientali* (19 settembre 2013); por. Adhort. apost. *Evangelii gaudium*, 31.

²⁴ Franciszek, *homilia podczas czuwania modlitewnego w ramach przygotowań do Synodu o rodzinie* (4 października 2014), w: *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, n. 10 (366)/2014, s. 7.

²⁵ Franciszek, *przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów* (17 października 2015), [w:] *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, n. 11 (377)/2015, s. 7.

²⁶ *Tamże*.

²⁷ Jan Paweł II, Posynodalna adhort. apost. *Pastores gregis*, 58.

Podstawowym czy też naczelnym celem Synodu Biskupów jest podkreślenie wspólnotowej natury Kościoła i jej praktyczna aktualizacja²⁸. Synod pragnie podkreślić, że w Kościele katolickim istnieje głęboka komunია między duszpasterzami a wiernymi. Teologia katolicka nie dopuszcza, aby ci, którzy należą do Kościoła, żyli w rozproszeniu teologicznym, ale aby pamiętali o głębokiej między sobą jedności i ją uzewnętrzniali w różnej formie. Teologia uczy więc, że każdy wyświęcony szafarz jest ochrzczonym pośród ochrzczonych, ustanowionym przez Boga, aby pasł Jego owce, czy to między biskupami a Biskupem Rzymu. Także ten ostatni, czyli papież, jest „biskupem pośród biskupów, powołanym zarazem - jako następca apostoła Piotra - do kierowania Kościołem rzymskim, który przewodzi w miłości wszystkim Kościołom”²⁹. Tym właśnie należy tłumaczyć podejmowane przez Kościół starania, aby jeszcze mocniej przeżywać jedność wszystkich wierzących i ich jednoczesną współodpowiedzialność za głoszenie dobrej nowiny i większą obecność Jezusa w życiu świata.

²⁸ Pisałem na ten temat szerzej w art. Zdzisław J. Kijas, *Querida Amazonia (komentarz teologiczno-duszpasterski)*, [w:] „Studia Leopoliensia” 13(2020), s. 77-88.

²⁹ Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów* (17 października 2015), [w:] *L'Osservatore Romano*, wyd. polskie, n. 11 (377)/2015, s. 7.